

Researcher: Social Science Studies

(2018) Cilt 6 / Sayı 2, s. 98-112

RSSS

ISSN:2148-2691

Bir Mâniniz mi var?

Erol DURAN¹, Gülten ERKEK²

Özet

Halk edebiyatımızın yaygın türlerinden biri olan mâniler halkın sözlü anlatım geleneğinde yaşayarak günümüze kadar ulaşmış anonim halk ürünleridir. Mânilerin güldürme, eğlendirme, duygu ve düşünceleri kolayca aktarma, kültürel öğeler barındırma gibi pek çok işlevinden söz edilebilir. Çalışmada mânilerin Türkçe eğitimindeki yeri incelenmiştir. Öncelikle 2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulmak üzere hazırlanan Türkçe ders kitapları taranmış ve bu kitaplarda mânilere hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Mânilerin Türkçe derslerinde kullanımı ile ilgili öğretmen ve öğrencilere açık uçlu sorular sorulmuş, sorulara verilen cevaplara göre veriler analiz edilmiştir. Öğretmen ve öğrenciler Türkçe ders kitaplarında mânilerin kullanılması gerektiği konusunda fikir birliğine sahiptir ancak mevcut durumda mânilerin öğretmenler tarafından Türkçe derslerinde aktif şekilde kullanılmadığı ve okul kütüphanelerinde mâni kitaplarına gerekli şekilde yer verilmediği tespit edilmiştir. Öğrenciler mâniyi eğitim öğretim faaliyetlerinin dışında, kültürel yaşantı ya da medya araçları yoluyla tanımıştır. Öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine göre mânilerin Türkçe derslerinde kullanılması dersleri eğlenceli hâle getirecek, şiir türü ve unsurlarının öğretimini kolaylaştıracak ve kültür aktarımı sağlayacaktır. Çalışma sonucunda mânilerin Türkçe eğitiminde daha fazla kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mâni, Kültür, Halk Edebiyatı.

Do You Have a Mâni?

Abstract

One of the common forms of our folk literature is the anonymous folk product manis (The Mani, a kind of ballad) that have reached until today by means of the oral expression tradition of the people. It can be said that manis have many functions such as laughing, entertaining, easily transferring feelings and thoughts, and hosting cultural elements. It is studied how the manis take place in the Turkish education in this research. First of all, Turkish textbooks prepared to be used during the academic year 2017-2018 were scanned and it was determined that there was no manis in these books. Open-ended questions were asked to the teachers and students about the use of the manis in Turkish lessons and the data were analyzed according to the answers given. Teachers and students have reached the consensus on the necessity of using the manis in Turkish textbooks. However, in the current situation it has been determined that the manis are not actively used by the teachers in the Turkish lessons and that the books containing the manis don't exist in the school libraries as required. Apart from educational activities, students recognized the mani with cultural life or media tools. According to the opinions of the teachers and students, the use of the manis in the Turkish lessons will make the lessons enjoyable and will facilitate the teaching of the types and elements of the poetry and will be able to transfer culture. As a result of the study, it has been emphasized that the manis should be used more in Turkish education.

Keywords: The Mani, Culture, Folk Literature.

¹ Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erol.duran@usak.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, gultenerkek@hotmail.com

GİRİŞ

Halk edebiyatımızın en yaygın ve en verimli türlerinden biri olan mâni (Filizok, 1983) halk şiirinin en küçük nazım biçimidir (Yelden, 2007). Yardımcı (1999), mâni türünün yalnızca Türklere özgü olduğunu ifade eder. Mâniler farklı yöre ve bölgelerde farklı isimlerle tanınmaktadır. Anadolu'da Denizli'de "mana, deyişleme", Erzincan'da "ficek", Urfa'da "meani, hoyrat" adlarıyla bilinmektedir (Öztürk, 2003). Anadolu dışında ise Azerbaycan'da "bayatı", Kırım'da "Çing, cır", Yugoslavya'da "martifal" (Köktürk, 2006), Kazakistan'da "ölen, töri", Makedonya'da "mane" adı kullanılmaktadır (Yardımcı, 1999).

Mâni sözcüğünün kaynağı şimdiye dek belirlenememiş ancak hakkında bazı varsayımlar ileri sürülmüştür. Fuat Köprülü'ye göre mâni sözcüğü "mânâ" dan gelmektedir, Niyazi Eset ise mâni kelimesinin kökenini "man" sözcüğüne bağlar ve bu sözcüğe "-i" nispet ekinin ulanmasıyla oluştuğunu savunur (Kuru, 2006). Mâniler genellikle hece ölçüsünün 7'li kalıbıyla söylenir ve dört dizeden oluşur (İyiyol, 2013). Kafiye düzeni genellikle "a a b a" biçimindedir (Köktürk, 2006). Üçüncü dizinin serbest olması söyleyişte kolaylık sağlamaktadır. Bunun yanı sıra farklı kafiye düzenine sahip mâniler de mevcuttur. Mânilerin ilk iki dizesi estetik yapıdadır. Duygu ve düşünceler üçüncü ve dördüncü dizelerde dile getirilir ve anlamın ağırlığı bu dizelere yüklenir (Artun, 2007).

Mâniler şekil bakımından: düz mâniler, cinaslı mâniler, karşılıklı mâniler, artık mâniler; konu bakımından: sevda mânileri, gelin ve kaynana mânileri, düğün mânileri, gurbet mânileri, mektup mânileri, ramazan mânileri, asker mânileri, aşık mânileri, dedim-dedi mânileri gibi türlere ayrılmaktadır (Gönen, 2004). Halkın sözlü anlatım geleneğinde yaşayarak nesilden nesile dolaşıp günümüze kadar ulaşmış anonim halk edebiyatı ürünleri olan mâniler halkımızın ortak vicdanını, ortak ruhunu yansıtır (Temizkan, 2003). Mânilerin başlıca teması sevgidir (Kuru, 2006). Ayrıca ayrılık, gurbet, hasret, nasihat, dua, beddua, kıskançlık bu türün diğer konuları olarak karşımıza çıkmaktadır (Sezen, 2002). Mâni kelimesine ilk olarak eski Türk edebiyatı eserlerinden olan Dede Korkut Hikâyelerinde, Yunus Emre'nin ve Karacaoğlan'ın şiirlerinde, Aşık Paşa'nın "Şairname"sinde rastlanmaktadır (Yelden, 2017). Şiirsel ifadedeki güzellik, acıcılık, duygu yoğunluğu ile hafızalarda daha kolay kalma özelliği ile Türk edebiyatının en eski ve önemli yazılı kaynaklarından olan Divanü Lügat-it Türk, Kutadgu Bilig gibi eserlerde de mânilerden bahsedildiği görülmektedir. (Öğüt-Eker, 2000).

Mâniler, duygu, düşünce ve isteklerin özgürce sergilendiği dörtlüklerdir. Şiirsel anlatımın etkileycilik ve kalıcılık yönünü ortaya çıkaran doğal söyleyiş ile (Aksan, 2005) mâniler, toplumsal iletişimi sağlamada önemli rol üstlenerek adeta yasakların kapısını aralarlar (Yardımcı, 1999). Sıkıntıları, ümitleri, beklentileri, hasret, dostluk ve aşkları dile getirerek insan ömrü üzerine odaklanırlar (Zaripova-Çetin, 2016). Türk insanının düşünce yapısını ve kültürünü yansıtan bu ürünler diğer halk edebiyatı ürünleri gibi toplumu ayakta tutan kültürel dinamikleri belirlemektedir (Aydın, 2015; Büyükokutan, 2007). Kişisel ve toplumsal hafız, en yoğun biçimde mânilerde yer almaktadır (Gözükızıl, 2013).

Sözlü kültür unsurlarının sürekliliği, ortak kabulleri oluşturan toplulukların bunlara karşı takınacağı ortak tavra bağlıdır (Öğüt-Eker, 2000). Sözlü kültür unsurlarından biri olan mâniler, halkın tecrübeleri ile nesilden nesile aktarılarak süreklilik

kazanmıştır. Sosyal ve kültürel içerikli birçok değer yavaş yavaş kaybolduğu, kaybolmayanların ise yapı ve işlevlerinde birtakım değişimler geçirerek varlığını devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir (Alçın, 2014).

Eğitim, kültürel öğelerin nesilden nesile aktarılmasında çok önemli bir görev üstlenmektedir. Eğitim tarihi, eğitimin kültürden ayrı olarak düşünülemeyeceğini ortaya koymaktadır. Okulun ve öğretmenin görevlerinden biri de tarih boyunca biriken kültür öğelerini genç kuşaklara aktarmak ve sosyal veraseti devam ettirmek olarak görülebilir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Dil öğretimi kültür aktarımı sağlar (Bağcı, 2010; Okuyan, 2012). Çocuk ana dili bilincini ve sevgisini kendi dilinin zenginliklerini tanıyıp benimsediği ölçüde geliştirecektir (Batur ve Erkek, 2017a).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarından biri yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü öğrencilere tanıtmaktır (MEB, 2018). Okuma oranının düşük olduğu ülkemizde öğrencilere bu kültürel öğeleri ulaştırmanın en etkili yolu ders kitaplarındaki metinlerdir (Doğan ve Gülüşen, 2011; Güfta ve Kan, 2011). Bu nedenle Türkçe ders kitapları hazırlanırken oldukça titiz davranılmalı (Şen, 2008; Kardaş, 2015), bu öğretim materyalinin aynı zamanda ana dili bilinci ve sevgisi kazandırma kitabı olması sağlanmalıdır (Çiçek ve Alcellat, 2014). Aksu (1994)'ya göre ders kitapları, bilgi dolu ansiklopediler yerine toplumun değerlerini, bakış açılarını, değişme ve gelişmelerini yansıtan kültürel ürünler olmalıdır (Akt. Yanpar Şahin ve Yıldırım, 1999).

Türkiye'de ilk mânî kitabı 1923'te İstanbul Darülfunûn Edebiyat Medresesi Mezunları Cemiyeti'nin bastırıldığı "Mâniler" adlı kitaptır (Yardımcı, 1999). 1926 yılından itibaren mânîler üzerinde çok sayıda çalışma yapılmış ancak bu çalışmalar teorik bilgilerden öteye geçememiş, mânîlerin değişen yaşam koşullarına uygun şekilde çocuklarımıza nasıl öğretileceği, eğitimde nasıl bir yer bulacağı ve gelecek kuşaklara nasıl aktarılacağı konusu üzerinde durulmamıştır.

Değer öğretimi küçük yaşta başlamalıdır (Thompson, 2002; Esin, 2015). Kişilerin temel eğitim öğretim aşaması olan ilköğretim, toplumun kültürel birikimlerinin geleceğe aktarılması açısından büyük öneme sahiptir (Batur ve Erkek, 2017a; Demir ve Özdemir, 2013).

Kültürel mirasın toplum tarafından kullanılacak olması onu değerli kılmaktadır (Oğuz, 2010). Kütüphaneler kültürel öğeleri yazılı olarak gelecek nesillere ulaştırmada büyük bir öneme sahiptir. Kütüphanelerin toplumun hafızası olması sebebiyle kültürün ayrılmaz bir parçası olduğu açıktır (Yılmaz, 2009). Kolay erişilebilirlik özelliği ile sınıf kitaplıkları ve okul kütüphanelerinin kültürel değerlerin öğrencilere tanıtılmasındaki önemli rolü ortaya çıkmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde mânîlerle ilgili sınırlı sayıda çalışma ile karşılaşılmaktadır. Her türlü sözelleştirmenin kökünü konuşma dilinin oluşturmasına karşın, asırlardır dil ve edebiyatla ilgili araştırmalarda dilin sözlü niteliğine dokunmaktan çekinilmiş, yazılı metinlerin cazibesine kapılan araştırmacılar sözlü kültür öğelerini ihmal etmiştir (Ong, 2012). Türkiye sınırları içinde ve diğer Türk topluluklarında mânîlerle ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç vardır (Köse, 2008). Mânîlerin eğitimdeki yerinin araştırılması, eğitime katkı sağlanması ve bu kültür öğesinin öğrencilere kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, mânilerin Türkçe eğitimindeki yerini ve önemini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1- 5- 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında mânilere yer verilmekte midir?
- 2- Mânilerin Türkçe eğitiminde kullanılması ile ilgili öğrenci görüşleri nelerdir?
- 3- Mânilerin Türkçe eğitiminde kullanılması ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırmada, olay ve olguları sosyal özelliği ile ön plana çıkan insana göre ele alan nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırmada en önemli amaçlardan biri araştırmaya dahil edilen bireylerin algılarının ve deneyimlerinin ortaya konmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmanın Deseni

Mânilerin Türkçe eğitimindeki yeri ve önemi ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelendiği bu çalışmada fenomenolojik desen kullanılmıştır. Olgubilim (Fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir görüşe sahip olmadığımız olaylara, deneyimlere ve algılara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda mümkün olduğunca evrende olması muhtemel çeşitliliklerin bütününe temsil edebilecek geniş bir bakış sağlanmaya çalışılır (Karataş, 2015). Araştırmacı az sayıdaki varlık ve olay üzerinde derinlemesine bir çalışma yapar (Kıncal, 2014). Bu araştırmanın çalışma grubunu, Uşak ilinde 2017-2018 eğitim öğretim yılında 5. sınıfa devam eden 30; 6. sınıfa devam eden 34; 7. sınıfa devam eden 33; 8. sınıfa devam eden 30 öğrenci ile iki farklı okulda çalışan 10 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmanın birinci alt probleminde, 2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulmak üzere 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitapları doküman incelemesi yapılarak incelenmiştir. Araştırmanın ikinci ve üçüncü alt problemleri için açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmaktır (Tanrıöğen, 2014). Görüşme formları üç uzman görüşü doğrultusunda hazırlanmış ve formda yer alan sorular aşağıda belirtilmiştir.

İkinci alt problem için hazırlanan görüşme soruları:

1. Mâninin ne olduğunu biliyor musunuz? Daha önce bir mâni okudunuz mu ya da dinlediniz mi?
2. Mânilerin Türkçe eğitiminde kullanılması ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
3. Mâniler size ne kazandırabilir?
4. Türkçe öğretmeniniz derslerde mâni kullanıyor mu? Kullanıyorsa eğer hangi sıklıkta kullanıyor?
5. Sınıf kitaplıklarınızda ya da okul kütüphanenizde mâni kitabı var mı? Varsa, ilginizi çekiyor mu? Kısaca açıklayınız.
6. Mânilerle ilgili eklemek istediğiniz bir konu var mı?

Üçüncü alt problem için hazırlanan görüşme soruları:

1. Türkçe ders kitaplarında mânîye yer verilmemesi ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
2. Mânîlerin Türkçe eğitiminde kullanılmasının önemli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
3. Mânîler öğrencilere neler kazandırabilir? Türkçe eğitiminin hangi alanında mânîlerden yararlanılabilir?
4. Türkçe derslerinde mânî kullanıyor musunuz? Neden?
5. Türkçe derslerinde mânî kullanıyorsanız hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?
6. Sınıf kitaplarınızda ya da okul kütüphanenizde mânî kitabı var mı? Varsa, öğrencilerin ilgisini çekiyor mu? Kısaca açıklayınız.

Geçerlik ve Güvenirlik

Özneler arası geçerlik, fenomenolojik araştırmalarda elde edilen bilgilerin geçerlik ve güvenirliliğin sağlanmasında kullanılan yöntemlerden biridir. Bu geçerlilik yönteminde verilerin uzmanlarca bağımsız şekilde değerlendirilmesi ve sonuçların karşılaştırılması söz konusudur (Hall ve Lindey, 1985; akt. Özdemir, 2010). Bu çalışmada geçerlik ve güvenirlilik için tutarlık, aktarılabilirlik ve teyit edilebilirlik kavramları göz önünde bulundurulmuştur.

Türkçe ders kitapları üç uzman tarafından incelenmiştir. Görüşme formlarında kullanılan sorular uzman görüşleri alınarak oluşturulmuş ve elde edilen veriler alanında uzman üç araştırmacı tarafından ortak noktala incelenerek nesnel şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örneklem yoluyla oluşturulmuş ve katılımcıların örnek ifadelerine yer verilerek kapsam geçerliliğine katkı sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel analiz, verileri bulgulara çevirme işlemidir (Patton, 2014). Bu çalışmada, elde edilen verilerin belirlenen kategorilere göre incelenip yorumlandığı (Yıldırım ve Şimşek, 2016) betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Öğrenciler veri tablolarında 5Ö11, 6Ö1, 7Ö4, 8Ö10... (5. sınıf öğrencisi 11. katılımcı, 6. sınıf öğrencisi 1. katılımcı, 7. sınıf öğrencisi 4. katılımcı, 8. sınıf öğrencisi 10. katılımcı...) şeklinde adlandırılmıştır. Öğretmenler veri tablolarında K1, K2, K3... (Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3...) şeklinde yer almaktadır.

Araştırmada tematik kodlama yapılarak elde edilen veriler kategorileştirilmiştir. Her kategori için yüzdeler oranlar, frekanslar ve örnek ifadeler verilmiştir. Öğrenci ve öğretmen görüşleri, literatürde yer alan diğer bulgu ve yorumlarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen verilerden hareketle ulaşılan bulgular, alt problem sırası dikkate alınarak açıklanmıştır. Öğrenci ve öğretmenlerin mânîler ile ilgili görüşleri Tablo 1 ve Tablo 2'de verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulmak üzere hazırlanan Türkçe ders kitapları incelenmiş ve bu kaynaklarda mânîlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu çok üzüntü verici ve anlamlandırması zor bir durumdur.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin mâniler ile ilgili görüşleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Ortaokul Öğrencilerinin Mâniler ile İlgili Görüşleri

Kategori	Sınıf	f	%	Örnek İfade
1. Mânilerle ilgili herhangi bir bilgiye sahip değilim.	5	1	%3	5Ö11: Hayır, hiç duymadım.
	6	4	%12	6Ö1: Hayır bilmiyorum. Okumadım veya herhangi bir yerde duymadım.
	7	1	%3	7Ö4: Mânîyi daha önce dinlemedim ve okumadım.
	8	0	-	-
2. Daha önce bir mâni okudum/ dinledim.	5	29	%97	5Ö7: Mâniler, genellikle insanları sahura kaldırmak için söylenen dörtlükler. Daha önce televizyonda duymuştum.
	6	30	%88	6Ö12: Mâninin ne olduğunu biliyorum. Ramazan Bayramı’nda davulcular söylerken duydum.
	7	32	%97	7Ö22: Evet daha önce dinledim. Sahurlarda davulcu çalarken dinlemişim. Mâniler dört dizeden oluşuyor ve kafiyeliler.
	8	30	%100	8Ö10: Mânîyi okumadım ama davulculardan dinledim.
3. Okul kütüphanemizde ve sınıf kitaplıklarımızda mâni kitabı yok.	5	30	%100	5Ö12: Bizim okulumuzda hiç mâni kitabı yok. Ama olsa ilgimi çekerdi. Mânileri severim.
	6	34	%100	6Ö10: Okulumuzda yok ama Halk Kütüphanesi’nde ilgimi çekmişti.
	7	33	%100	7Ö10: Mânî kitabımız yok herhâlde. Ne olduğunu bilmediğim için ilgimi çekmiyor.
	8	30	%100	8Ö28: Sanırım yok. Hiç dikkatimi çekmedi.
4. Öğretmenimiz Türkçe derslerinde mâni kullanıyor.	5	0	-	-
	6	0	-	-
	7	1	%3	7Ö30: Öğretmenimiz bana mânilerle ilgili proje ödevi verdiğinde birkaç örnekle anlatmıştı.
	8	0	-	-
5. Öğretmenimiz Türkçe derslerinde mâni kullanmıyor.	5	30	%100	5Ö28: Hayır, Türkçe öğretmenimiz mâni kullanmıyor.
	6	34	%100	6Ö6: Öğretmenimizin mâni kullandığını hiç görmedim.
	7	32	%97	7Ö12: Öğretmenimizin derslerde mâni kullandığını sanmıyorum.
	8	30	%100	8Ö9: Hayır kullanmıyor. Kullandıysa bile ben bilmiyorum.
	5	5	%16	5Ö17: Mâniler, derslerimizi daha eğlenceli hâle getirip bizi mutlu edebilir. Ben ne zaman bir mâni duysam mutlu olurum.

6. Mâni kullanımı Türkçe derslerini eğlenceli hâle getirir.	6	14	%41	6Ö20: Derslerimizi daha keyifli hâle getirir bence. Eğlenceli olur.
	7	18	%54	7Ö17: Derslerde mâni kullanılırsa ders daha eğlenceli olur, biz de daha istekli oluruz.
	8	6	%20	8Ö2: Bence mânilerle dersler daha eğlenceli olur.
7. Mâni kullanımı şiir türünü öğrenmemizi kolaylaştırır.	5	5	%16	5Ö18: Bize mâniler sayesinde şiir yazdırabilirler. Böylece kafiye oluşturma becerimizi de geliştiririz.
	6	11	%32	6Ö13: Mâniler bize şiir okuma becerisi kazandırır.
	7	6	%18	7Ö7: Mâniler kafiyeli olduğu için kafiyenin ne olduğunu ve nasıl kullanıldığını daha kolay öğrenebiliriz.
	8	6	%20	8Ö17: Mâniler şiiri bize sevdirebilir ve şiir yazmamız kolaylaşabilir.

Tablo 1 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin mânilerin Türkçe eğitiminde kullanımı ile ilgili görüşlerinin 7 kategoride toplandığı görülmektedir. Bu kategoriler şunlardır: 1- Mânilerle ilgili herhangi bir bilgiye sahip değilim, 2-Daha önce bir mâni okudum/ dinledim, 3-Okul kütüphanemizde ve sınıf kitaplıklarımızda mâni kitabı yok, 4-Öğretmenimiz Türkçe derslerinde mâni kullanıyor, 5-Öğretmenimiz Türkçe derslerinde mâni kullanmıyor, 6-Mâni kullanımı Türkçe derslerini eğlenceli hâle getirir, 7- Mâni kullanımı şiir türünü öğrenmemizi kolaylaştırır.

İlk kategori için toplam 6 öğrenci görüş bildirmiştir. 5. sınıf öğrencilerinin %3'ü, 6. sınıf öğrencilerinin %12'si, 7. sınıf öğrencilerinin %3'ü mânilerle ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir. İkinci kategoride daha önce bir mâni okuduğunu/dinlediğini belirten öğrenci oranları incelendiğinde en yüksek oranın %100 ile 8. sınıf öğrencilerinde olduğu göze çarpmaktadır. Onu %97 ile 5. ve 7. sınıf öğrencileri izlerken 6. sınıf öğrencilerinin oranı %88 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kategoride 121 öğrencinin görüşü yer almaktadır. Örnek ifadeler incelendiğinde öğrencilerin mânileri büyük oranda ramazan ayı ile ilişkilendirdikleri, davulcular vasıtasıyla duydukları ancak yazılı olarak hiçbir yerde karşılaşmadıkları görülmektedir. Ders kitaplarında mâni türü ile ilgili eksiklikler bu noktada kendini göstermektedir. Ayrıca üçüncü kategoride öğrencilerin tamamı, okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıklarında mâni kitabı olmadığını belirtmiştir.

Dördüncü kategori için yalnızca bir öğrenci görüş bildirmiş ve öğretmenin kendisine proje ödevi verdiğinde mânilerden bahsettiğini belirtmiştir. Söz konusu öğrenci 7. sınıf öğrencisidir. Bu sınıf seviyesindeki öğrencilerin kalanı (%97), beşinci kategoride öğretmenlerinin derslerde mâni kullanmadığını ifade etmiştir. 5, 6 ve 8. sınıf seviyesinde bu oran %100'dür. Bu öğrencilerin tamamı Türkçe derslerinde mâni türüyle karşılaşmamıştır.

Altıncı kategoride mâni kullanımının Türkçe derslerini eğlenceli hâle getirdiğini düşünen öğrencilerin görüşlerine yer verilmiştir. 5. sınıf seviyesindeki 30 öğrencinin 5'i (%16), 6. sınıf seviyesindeki 34 öğrencinin 14'ü (%41), 7. sınıf seviyesindeki 33 öğrencinin 18'i (%54), 8. sınıf seviyesindeki 30 öğrencinin 6'sı (%20) Türkçe derslerinde mâni kullanıldığında derslerin daha eğlenceli hâle geleceğini belirtmiştir. Böylece derslere karşı ilginin de artacağına ilişkin görüşler yer almaktadır.

Yedinci kategoride Türkçe derslerinde kullanılan şiir türünün öğretiminde mânî kullanımı ile ilgili öğrenci görüşleri yer almaktadır. 5. sınıf öğrencilerinin %16'sı, 6. sınıf öğrencilerinin %32'si, 7. sınıf öğrencilerinin %18'i ve 8. sınıf öğrencilerinin %20'si Türkçe derslerinde mânî kullanımının şiir türünün öğretimini kolaylaştıracağını vurgulamıştır. Örnek ifadeler incelendiğinde öğrencilerin mânî kullanımı ile şiir okuma ve şiir yazma gibi konularda istekli hâle gelebilecekleri, kafiye ve redifleri daha rahat fark edebilecekleri üzerinde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Türkçe öğretmenlerinin mânîler ile ilgili görüşleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Türkçe Öğretmenlerinin Mânîler ile İlgili Görüşleri

Kategori	f	%	Örnek İfade
1- Mânîler Türkçe ders kitaplarında yer almalı ve Türkçe derslerinde kullanılmalı.	10	%100	K4: Halk kültürümüzün önemli değerlerinden olan mânîlerin ders kitaplarımızda yer almaması ve Türkçe derslerinde kullanılmaması bu değerun unutulmaya yüz tutmasına neden olmaktadır. K8: Ders kitaplarımızda mânîlere yer verilmeli. Kültürümüzün bir parçası olan mânîler kitaplarımızda yer alırsa derslere taşınabilir.
2- Okul kütüphanemizde ve sınıf kitaplıklarımızda mânî kitabı yok.	5	%50	K2: Okulumuzda mânî kitabı olmadığı için öğrencilerin ilgisini çekip çekmediğini bilemiyorum. K3: Kütüphane ve sınıf kitaplıklarımızda mânî kitabımız yok.
3- Okul kütüphanemizde ve sınıf kitaplıklarımızda mânî kitabı var.	5	%50	K1: Okul kütüphanemizde mânî kitabı var. Özellikle 5 ve 6. sınıfların ilgisini çekiyor. K8: Kütüphanemizde tek bir mânî kitabı olduğunu biliyorum. Alıp okuyan, ezberleyen, ödev için kullanan öğrencilerimiz var.
4- Türkçe derslerinde mânî kullanımı kültür aktarımı için önemlidir.	9	%90	K9: Halk kültürümüzün gelecek nesillere aktarılabilmesi için kültür öğelerinin derslerde kullanılması gerekir. Mânîler de bu nedenle önemlidir. K10: Günümüzde öğrenciler kültürümüzden gittikçe uzaklaşıyorlar. Anlamı olmayan, uygun olmayan, saçma sapan şarkı sözlerini ezberleyerek yetiştiriyorlar. Bunun yerini mânîler alabilir.
5- Türkçe derslerinde mânî kullanımı şiir türünün öğrenilip	7	%70	K6: Mânîler kısa dizelerden oluşur ve içerikleri renklidir. Şiir türü işlenirken kullanılabilir. K7: Mânîler, şiir türünün öğretilmesinde ve sevdirmesinde etkili olacaktır. Ahenk unsurları mânîler yoluyla verilebilir ve söyleniş kolaylığı

benimsenmesine katkı sağlar.			nedeniyle öğrencileri şiir yazma konusunda yüreklendirecektir.
6- Türkçe derslerinde mâni kullanımı eğitim ortamını eğlenceli hâle getirir.	6	%60	K4: Mâniler kısa ve ahenkli olmaları nedeniyle çocuklar tarafında sevilebilir ve anlatılmak istenen konular daha kolay kavranabilir. Bu özellikler dersleri daha eğlenceli yapacaktır. K6: Mâni kullanımının eğlenceli olacağını düşünüyorum. Öğrenciler şiir okuma ve yazma konusunda istekli olacak ve bunlardan keyif alacaklardır.
7- Derslerimde mâni kullanıyorum.	5	%50	K1: Çok sık olmamakla birlikte derslerimde mâni kullanıyorum. K8: Konu uygunluğuna göre ara sıra yer veriyorum.
8- Derslerimde mâni kullanmıyorum.	5	%50	K4: Hayır, müfredat yoğunluğu ve konuları yetiştirebilme telaşından dolayı kullanmadım. Sadece bir kez yöredeki mânileri derleme ile ilgili proje ödevi vermiştim. K10: Hayır kullanmıyorum. Ders kitaplarında olmayınca kullanmadım.

Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin mânilerle ilgili görüşlerinin 8 kategoride toplandığı görülmektedir: Bu kategoriler şu şekildedir: 1-Mâniler Türkçe ders kitaplarında yer almalı ve Türkçe derslerinde kullanılmalı, 2-Okul kütüphanemizde ve sınıf kitaplıklarımızda mâni kitabı yok, 3-Okul kütüphanemizde ve sınıf kitaplıklarımızda mâni kitabı var,4-Türkçe derslerinde mâni kullanımı kültür aktarımı için önemlidir, 5-Türkçe derslerinde mâni kullanımı şiir türünün öğrenilip benimsenmesine katkı sağlar, 6-Türkçe derslerinde mâni kullanımı eğitim ortamını eğlenceli hâle getirir, 7-Derslerimde mâni kullanıyorum, 8-Derslerimde mâni kullanmıyorum.

Birinci kategoride katılımcıların tamamı Türkçe ders kitaplarında ve Türkçe derslerinde mânilerin kullanılmasının gerektiğini belirtmiştir. Örnek ifadelerde Türkçe öğretmenleri mânileri kültürümüzün bir parçası olarak gördüklerini, kültürel öğelerimizin unutulmaması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında ders kitaplarının önemli bir araç olduğunu ifade etmişlerdir.

İkinci ve üçüncü kategorilerde katılımcı öğretmenlerin okullarındaki sınıf kitaplıklarında ve okul kütüphanelerde mâni kitaplarının varlığı sorgulanmış, öğretmen görüşleri, bu öğretmenlerin farklı okullarda görev almaları sebebiyle, ikiye ayrılmıştır. Öğretmenlerin %50'si okullarında mâni kitabının olmadığını, kalan %50'si ise okul kütüphanelerinde mâni kitaplarının yer aldığını ve öğrencilerin ilgisini çektiğini belirtmiştir. Mâni kitaplarının öğrenciler tarafından okunduğu, bazı mânilerin ezberlendiği ya da ödev için kullanıldığı vurgulanmıştır.

Dördüncü kategoride Türkçe derslerinde mâni kullanımının kültür aktarımındaki önemini belirten öğretmen oranının %90 olması dikkat çekicidir. Kültürümüzün gelecek nesillere aktarılabilmesi için kültür öğelerimizin derslerde kullanımının gerekliliği

üzerinde durulmuş ve günümüzde kültürel değerlerden uzak yetişen çocuklarımıza bu değerlerin kazandırılmasının önemine değinilmiştir.

Türkçe öğretmenlerinin %70'i Türkçe derslerinde mânî kullanımının şiir türünün öğrenilip benimsenmesine katkı sağlayacağı görüşündedir. 5. kategoriye ait örnek ifadelerde mânîlerin kısa dizelerden oluşması ve içeriğinin renkli olmasının öğrencilere şiirin sevdirmesinde etkili olacağı, ahenk unsurlarının mânîler yoluyla daha kolay ve eğlenceli şekilde verilebileceği, mânîlerin söyleyiş kolaylığı nedeniyle öğrencileri şiir yazma konusunda motive edebileceği belirtilmiştir.

Türkçe derslerinde mânî kullanımının eğitim ortamlarını eğlenceli hâle getireceği görüşüne sahip olan öğretmen oranı %60'tır. 6. kategoriye ait örnek ifadelerde öğretmenler mânîlerin kısa ve ahenkli olması nedeniyle çocuklar tarafından sevileceğini, anlatılmak istenen konuların daha kolay kavranacağını ve böylece derslerin daha keyifli geçeceğini belirtmişlerdir. Derse olan ilginin de bu vesile ile artacağını vurgulamışlardır.

Yedinci ve sekizinci kategorilerde öğretmenlerin Türkçe derslerinde mânî kullanıp kullanmadıkları sorgulanmış ve bu konuda öğretmen görüşleri ikiye ayrılmıştır. Öğretmenlerin %50'si derslerinde mânî kullandığını, %50'si ise derslerinde mânî kullanmadığını belirtmiştir. Mânîleri kullandığını ifade eden öğretmenler mânîleri çok sık kullanmadıklarını, konu uygunluğuna göre ara sıra kullandıklarını vurgulamışlardır. Mânîleri kullanmadığını ifade eden öğretmenler ise bunun nedeni olarak Türkçe ders kitaplarında mânî türünün kullanılmamasını göstermişlerdir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Halk şiirinin en küçük nazım biçimi olan mânî (Yelden, 2017), halk edebiyatımızın en yaygın türlerinden biridir (Filizok, 1983). Halkın sözlü anlatım geleneğinde yaşayarak nesilden nesile dolaşıp günümüze kadar ulaşmış anonim halk edebiyatı ürünleri olan mânîler, halkımızın ortak vicdanını ve ortak ruhunu yansıtır (Temizkan, 2003). Mânîler ayrıca şiirsel anlatımın etkileyciliğini ve kalıcılığını sağlayan doğal söyleyiş ile (Aksan, 2005), toplumsal iletişimi sağlamada doğal bir rol üstlenirler (Yardımcı, 1999). Örf, adet ve geleneklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan mânîler, insanları güldürmesi, eğlendirmesi, düşüncelerin ifadesini, söylenenlerin anlaşılmasını kolaylaştırması, duyguları dışa vurmada rol oynaması, birlik beraberlik ve dayanışmayı artırması yönleriyle de işlevseldir (Artun, 2007).

Çalışmada mânîlerin Türkçe eğitimindeki yeri incelenmiştir. Çalışma sonucunda 2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulmak üzere hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarında mânîlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Pek çok araştırma ülkemizde en yaygın öğretim materyalinin ders kitapları olduğunu ortaya koymaktadır (Güleç ve Demirtaş, 2012). Ders kitapları ulaşım ve kullanım kolaylığı nedeniyle öğretmenden sonra en önemli eğitim aracı olarak kabul edilmekte (Küçük, 1996), öğretimin vazgeçilmez bir unsuru (Binbaşıoğlu, 1995; Topçuoğlu, 2010) ve eğitim sürecindeki temel kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır (Yalçın, 1994; Halis, 2002). Ozil ve Tapan (1991), ders kitaplarının nitelik bakımından yetersiz hazırlanmış olmasının eğitimimizde hedeflenen seviyeye ulaşmamızı engelleyen nedenlerden biri olduğunu kabul etmektedirler. Araştırma sonuçları, eğitim öğretim faaliyetlerinde bu derece öneme sahip olan ders kitaplarında kültürel öğelere yer verilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Mânilerin Türkçe eğitiminde kullanımı ile ilgili ortaokul öğrencileri ve Türkçe öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin %93'ünün mâniler hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Daha önce bir mâni okumadığını/dinlemediğini belirten öğrenci sayısı yalnızca 6'dır. Ancak öğrencilerin bu bilgileri eğitim öğretim faaliyetlerinin dışında, kültürel yaşantı ya da medya araçları yoluyla öğrenmeleri dikkat çekicidir. Bu durum öğrencilerin ders kitaplarında mânilerle hiç karşılaştırılmadığını ve öğretmenlerin bu türü derslerinde hiç kullanmadığını göstermektedir. Öğretmen görüşleri de bu durumu destekler niteliktedir. Farklı okullarda çalışan öğretmenlerden alınan görüşlerde öğretmenlerin %50'si derslerinde mâni türünü kullanmadığını belirtirken kalan %50'si mânileri çok sık kullanmadıklarını, konu uygunluğuna göre ara sıra kullandıklarını vurgulamışlardır. Aşılıoğlu (2008), eğitimde başarının en önemli belirleyicisinin öğretmenler olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Ders kitaplarındaki eksikliklerin öğretmenler tarafından telafi edilmesinde ve öğrencilerin kültürel öğelerle buluşturulmasında yalnızca ders kitabındaki metin ve etkinlik örnekleriyle eğitim öğretim faaliyetlerinin sınırlandırılmaması yerinde olacaktır.

Öğrencilerin tamamı okul kütüphanesinde ya da sınıf kitaplıklarında mâni kitabının yer almadığını belirtmiştir. Toplumun hafızası ve kültürümüzün ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen kütüphaneler kültürel öğeleri yazılı olarak gelecek nesillere ulaştırmada büyük bir öneme sahiptir. Kolay erişilebilirlik özelliği ile sınıf kitaplıklarının ve okul kütüphanelerinin kültürel değerlerin öğrencilere tanıtılmasındaki rolü ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı, milli eğitim müdürlükleri ve okul idarelerinin desteğiyle, başta Türkçe öğretmenleri olmak üzere tüm branş öğretmenleri okul kütüphanelerinin zenginleştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmalıdır.

Öğretmen ve öğrenci görüşleri, mâni kullanımının Türkçe derslerini eğlenceli hâle getirebileceği konusunda benzer bir tablo çizmektedir. Öğrencilerin %41'i, öğretmenlerin %60'ı mâni kullanımının eğitim ortamını eğlenceli hâle getireceği görüşündedir. Öğrenciler ayrıca böyle bir ortamın Türkçe derslerine olan ilgilerini olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Batur ve Erkek (2017b) de eğlenceli eğitim ortamlarının öğrencileri motive ederek öğrenme konusunda daha istekli hâle getirdiğini vurgulamışlardır.

Türkçe derslerinde mâni kullanımının şiir türünün öğrenilmesinde katkı sağlayacağı görüşü, öğretmen ve öğrencilerin benzer görüşler ortaya koydukları ayrı bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Bayat (2012), Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin şiirbilim açısından görünümünü incelediği çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin öğrencilere şiir türünün özelliklerini kavratmada, dilin sanatsal ve kültürel kullanımına ilişkin olgun örnekler sunmada son derece zayıf kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Oruçoğlu (2003)'de Türkçe ders kitaplarındaki şiirlere ilişkin yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Mâniler, kolay söylenişleri ve kafiyeli yapıları ile şiir türünün öğretilmesinde öğretmen ve öğrencilere kolaylık sağlayacak ve eğlenceli içeriği sayesinde öğretimi keyifli hâle getirecektir. Öğretmenler mâniler aracılığıyla şiir yazma konusunda öğrencilerin motive edilebileceğini düşünmektedirler. Kültürel unsurların yer alması ve öğrencilere kültürel değerlerin aktarılması da Türkçe derslerinde mâni kullanımının eğitime sunabileceği katkılardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenlerin %90'ı Türkçe derslerinde mânî kullanımının kültür aktarımı için önemli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin kültürel değerlerimizden biri olan mânîlerin Türkçe ders kitaplarında yer alması ve Türkçe derslerinde kullanılması konusundaki fikir birliği (%100) çalışmamızda dikkat çeken bir durumdur. Dil öğretiminin kültür öğretimiyle olan yakın ilişkisi pek çok çalışmada belirtilen bir konudur (Bağcı, 2010; Okuyan, 2012). Öğrenci, kendi dilinin zenginliklerini tanıdıkça ana dili ve kültürünü benimseyecektir.

Eğitimimizdeki bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerde daha fazla kültürel öge kullanılması ve çeşitli tür özelliklerinin yanı sıra söz sanatlarının ve dil bilgisi konularının öğretiminde de bu öğelerden faydalanılması yerinde olacaktır. Alan yazın incelendiğinde mânîlerle ilgili sınırlı sayıda çalışma ile karşılaşmaktadır. Türkiye sınırları içinde ve diğer Türk topluluklarında mânîlerle ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç vardır (Köse, 2008). Mevcut çalışmalar mânîlerle ilgili teorik bilgilerin dışına çıkamamış, birbirini tekrarlar nitelikte devam etmiş ve mânîlerin günümüz eğitim sistemindeki yeri sorgulanmamıştır. Eğitimimizde kültürel öğelere ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Mânîlerin eğitimimizdeki yerinin araştırılması, eğitime katkı sağlanması ve bu kültür ögesinin öğrencilere kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2005). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Alçın, H. (2014). Mânîlerde anonimliğin kaybolması ve yeni bir terim önerisi olarak mânî yazma. *Studies of The Ottoman Domain*, 4(6), 15-23.
- Artun, E. (2007). Türk halk kültüründe mânî söyleme geleneği, mânîlerin iletişim boyutu ve işlevselliği, IV. *Uluslararası Türk medeniyetlerinde sözlü kültür geleneği (Türk dünyasında mânîler) sempozyumu bildirileri*. Muğla: Fethiye Belediyesi Kültür Yayınları.
- Aşılıoğlu, B. (2008). Bilişsel öğrenmeler için eleştirel okumanın önemi ve onu geliştirme yolları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1-11.
- Aydın, N. (2015). Bir folklor gönüllüsü Ahmet Şükrü Esen ve defterlerindeki mânîler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SÜTAD)*, 38, 213-226.
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeyi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 17, 91-110.
- Batur, Z. ve Erkek, G. (2017a). İlk ve ortaokul Türkçe kitapları: atasözleri, *International Journal of Language Academy*, 5(4), 19-32.
- Batur, Z. ve Erkek, G. (2017b). Kelime öğretiminde bir tabu. *International Journal of Language Academy*. 5(2), *Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Özel Sayısı*, 1-11.
- Bayat, N. (2012). Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin şiirbilim açısından görünümü üstüne bir inceleme. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(1), 325-344.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi
- Büyükokutan, A. (2007), Muğla yöresi alevi Türkmenlerinde mânî söyleme geleneği, *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 13(41), Bahar.

- Çiçek, M. ve Alcellat, N. (2014). İlköğretim Türkçe dersi kitaplarındaki Türkçe yanlışları ve eksiklikler üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(4), 120-134.
- Demir, T. ve Özdemir, B. (2013). Türkçe eğitiminde Karagöz/gölge oyunları ile değer öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 57-89.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Esin, B. (2015). Dil eğitiminde bir araç olarak atasözü, *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Dergisi*, 605-628.
- Filizok, R. (1983). Mânilerin tasnif problemi ve mânilerde değişmeyen unsurlar. *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 165-175.
- Gönen, S. (2004). Konya mânilerinde geçen yerleşim birimlerinin adlarına bir bakış, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 95-106.
- Gözükızıllı, Ö. (2013). Çanakkale halk kültürü I (Nazım), *Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Yayınları*, 106, Ankara.
- Güftâ, H. ve Kan, M. O. (2011). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının dil ile ilgili kültür öğeleri açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 239-256.
- Güleç, İ. ve Demirtaş, T. (2012). İlköğretim 8. sınıf ana dili ders kitapları üzerine karşılaştırmalı bir çalışma: Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 2(1), 74-91.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları
- İyiyol, F. (2013). Anonim olmayan mâniler: dinî-tasavvufî Türk halk edebiyatı örnekleri, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi (Ocak-Haziran)*, Kıbrıs Özel Sayısı-I, 261-276
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 32-80.
- Kardaş, M. N. (2015). Orhun abidelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı açısından önemi: Kültürün Abidesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Hüseyin Hüsnü Tekişik Özel Sayısı, 1, 133-149.
- Kıncal, R. Y. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Köktürk, Ş. (2006). *Samsun mânilerinde sosyal temalar (Geçmişten Geleceğe Samsun)*. Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı.
- Köse, N. (2008). Mânilerle ilgili bazı problemler ve öneriler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi(The Journal of International Social Research)*, 1(2), 292-303.
- Kuru, M. (2006). *Edirne ili Keşan ilçesi folkloründe gelenekler ve mâniler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Edirne.
- Küçük, S. (1996). Türkçe öğretiminde metin seçimi ve önemi. *Dil Dergisi*, 43, 10-14.
- MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1- 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.

- Oğuz, E. S. (2010). *Türkiye’de kültür politikaları ve kütüphaneler 1923-1980* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Okuyan, H. Y. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında bir kültür aktarımı aracı olarak kalıp sözlerin kullanımı üzerine bir inceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 162(2), 31-46.
- Ong, W. J. (2012). *Sözlü ve yazılı kültür (Sözün teknolojileşmesi)*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Oruçoğlu, S. (2003). *İlköğretim II. kademe anadil eğitiminde lirik türün işlevi üzerinde bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ozil, Ş., Tapan, N. (1991). *Türkiye’nin ders kitapları, ortaöğretim ders kitaplarına eleştirel bir yaklaşım*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları.
- Öğüt-Eker, G. (2000). Bayburt mânilerinden hareketle iletişimde yüklendiği fonksiyonla mâni söyleme geleneği. *Millî Folklor*, 44, 105-114.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Öztürk, R. (2003). Rumca-Türkçe mülemma mânitarzı söylenmiş şiirler üzerine (Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a armağan), *SÜ Türkjiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 235-249
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sezen, L. (2002). Yeşilirmak üzerine Tokat'tan derlenmiş mâniler, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 171-179.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 1(5), 763-779.
- Tanrıöğen, A. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Temizkan, M. (2003). Mânilerimiz. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 15, 181-184.
- Thompson, W. M. (2002). The effect of character education on student behavior. Doctor thesis in education, USA.
- Topçuoğlu, F. (2010). Türkiye ve İngiltere’de ilköğretim ikinci kademedeki kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarındaki beceri alanlarının karşılaştırılması (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi,
- Yalçın, S. (1994). *Metinden öğrenme ilkelerine göre hazırlanan ders kitabının öğrenci erişimine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara.
- Yanpar Şahin, T. ve Yıldırım, S. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Yardımcı, M. (1999). *Türk halk bilimi ve edebiyat araştırmaları*. Ankara: Ürün Yayınları

Yelden, A. M. (2007). Erzurum merkez köyleri mânilerinin derlenmesi ve genel olarak değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yılmaz, B. (2009). *Türkiye’de kültür politikası ve kütüphane*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi.

Zaripova-Çetin, Ç. (2016). Kazan Tatarlarında ve Türkiye Türkler’inde mektup konulu mâniler, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3), 927-946.